

Bátyi Zoltán:

Kemencés kenyér

Horváth János István elvágódott a jégbordán. Döbbenetében, nagyokat pislogva, azt is elfeledve - első szülöttként, apja után kapta a János, mellé, a szenté avatott király tiszteletére az István nevet. De azt sem tudta volna elmondani, hogy amikor hivatalos levél aljára odakarcolja aláírását, ősei emlékét őrzi, akik messze délen, szlávok lakta vidéken születtek, talán tenger hosszan elnyúló partjáról, talán hegyektől búcsúzva, ellenség előtt menekülve, vagy csupán munkát keresve vegyültek el a Kárpát medence közepén, a magyarok milliós tengerében.

Horváth János István üres óráiban, amikor a nyári konyha előtt üldögélve, szájából lógatva azt a bűdös, de olyan édes-kesenyes ízű, gondúzó cigarettáját kert virágait nézve ámuldozott, mennyi színt varázsol a természet egyetlen növénybe, gyakorta elgondolkodott eltűnt korokról, elődök, ki tudja merre porladó csontjairól. Különösen akkor markolta meg ilyen gondolat, ha úgy rátapadt rá a magány, mint árvíz után a közeli gát tövében öregedő fák törzsére a sár, és átérezte a pap minden szavának igazát: porból lettünk és porrá leszünk, a halál éppen annyira az élet része, mint maga a felsírós születés.

- Csak közben szenvednünk kell, nem is keveset – morgott Horváth János István, mint azon a reggelen is, amikor az éles fájdalom rohant át a kövér testén, és futás közben izzó-parázsló kint szórt szét minden apró csontjában, porcában, idegében. Félelem rázta Horváth János Istvánt: vajon fel tud-e kelni magától, megemeli-e még utoljára nagy hasát, vagy itt várja meg nyöszörögve, amíg körbeszaglásszák a falu kutyái.

És közben arra gondolt, milyen finom illatot lehelt ki testéből a frissen sült kenyér, amikor felesége a péklapáttal kilopta a kemence gyomrából.

Sajgott a háta, lába is zsibbadt, de a múltból álmódott, gőzölgő, hatalmas cipó emléke kisöprúzta kopott csontjaiból a fájdalmat. Marika, a boltos asszony – ki végül nagy szuszogva, telet, fagyot káromolva felcibálta a földről - úgy mesélte később: az öregember nem jajongott, csak fogát csikorgatta.

- Hallatszott az még a falu határán túl is – emelte kezét a magasba Marika, ujjá meg egyenesen mutatott a fák mögé, oda, ahol az a világ kezdődik, amire nem illik a falujuk neve. - Még kemencében sült kenyérről is beszélt, igaz, arról már inkább csak suttogva, és a kenyérnek vastag héjáról, amire, szent igaz, anyám se feledte el soha, keresztet karcol a kés.

- Bizony, olyan kenyeret már nem süt mifelénk senki – dörmögték Horváth János István fülébe, amikor alig gyógyultan, bicegve betért a kocsmába, és pult mellé, billegős asztalhoz kuporodva szorongatta a kisfröccsét.

– Nejlön világ ez, János bátyám, előre csomagolt, fagyasztott libacombbal, meg csak egy napig ehető kenyérrel. Nejlönvilág, amiben még a tyúk is taknyos lesz, méghozzá madárinfluenzás – bujkált bosszúság a halk kacarászásban.

Talán még a soványka nyugdíjat, meg a városi plázavilágot is beleszótték a cigaretta füstben aszalódó legények a beszélgetésükbe, de az öregember ezt már nem várta meg. Megvetette a kocsmapultot könyökkel koptató panaszkodókat, nem akarta századszor is végighallgatni, hogyan ürül ki a falu, hányan menekültek el az elmúlt tíz évben, hány napig elég az önkormányzattól kapott segély. Azt meg végképp nem bírta kivárni, amíg Ferenc mester, a mindig malterfoltos ruhában feszelő kőműves újra elmondja:

- Aztán azt tudja-e tata, hogy a mi falunkban éppen kilenc éve nem épült egyetlen új ház sem, miközben hetven sírkő kiöntését is vállalnom kellett. De bezzeg Pest csak úgy falja a milliárdokat, olyan pompázatos már a gúnyája, úgy fénylenek a hídjai, hogy égből pottyánó csillag se férne rá.

Az öregember nem értette, miért beszélnek olyan szikrázó gyűlölettel Pestről a kocsmában, miért számolgatják, hány faluba lehelhetne életet az a négyszáz milliárd, amiből most éppen metrót építenek, föld alá bedugott villamost. Hiszen hibbant eszű ember az – gondolta -, aki falut merészel fővárossal egy percben említeni.

Horváth János István, aki úgy érezte, túl gyorsan vált Janikából Jani tatává, és úgy rohantak át rajta az évek, hogy arra sem maradt idejük, emléekben őrizhető, gyakran mesélhető boldogságot hagyjanak maguk után, nem akart a halálra gondolni. Világ baját meg nem tudta, de nem is akarta cipelni. Gyöngé ahhoz a vállam, mondta, és került minden vitát. Inkább kiszámolta: nyugdíjából éppen napi két kisfröccsre futja. No meg egy fél doboz cigire, apró dohány rudacskákra, amik néha táncolva billegtek a szájában. Ezért aztán Horváth János István néha arra gondolt, a cigaretta nem más, mint szegény ember bálja, ahol a felizzó parázs kínálja a csillogó csillárok fényét.

Pénzét számolva, kockás papíron adta össze a számokat, még az ősszel. Mitől is lenne gazdagabb most, amikor már karácsonyfát fűrészelnek, szaloncukorért buszoznak be a városba a népek. De a karácsony meleg lesz végre, jó illatú, mint az a kemencéből, ej, de régen kicibált cipó. Az öregember fiait várta haza. És jött is a levél: három hosszú év után most megtelik a ház, jut unoka minden rogyant lábú székre.

- Drága apám! Igaz, csak szenteste napján érkezünk, de Yvette és Christopher, két szerető unokád is jön velünk – olvasta a számítógépen összeszerkesztett sorokat az öregember. Nagyobb

fia, István üzent ezt. Az öregember tudta, a fiú - mit fiú, hiszen lassan beletapos életének ötvenedik esztendejébe - bosszúsan morcolhatta arcát, amikor a finom illatú, fejléces papírt belecsúsztatta a borítékba. Mert hát a levél már kiment a divatból, apám, mobilt vegyen, maroktelefon, esemest olvasson, egyszerűbb az, meglátja – csöngött fülében a ki tudja mikor hallott, ingerült parancs. De Horváth János István levélre vágyott, postásra, aki azt meséli, hogyan vadul a kutya két utcával arrébb, ki és mire költötte a piacra vitt malacok árát, hogyan lehet igényelni szociális segélyt. Levelet kért hát mindkét gyerekétől, s úgy háromhavonta jöttek is az üzenetek.

- Jól vagyunk, sok a munka, tudja, piacgazdaság, konkurencia, magasak az elvárások. Az unokák a legjobb iskolákba járnak, szép világ az, ahol már külföldi ösztöndíjról álmodozhatnak a srácok. Kocsit cseréltünk, képzelje van benne, dzsipiesz meg tolatóradar – olvasta ki a kurta üzenetekből a gyerekeire szakadt jólétet.

Néha nem tudta megfejteni a szavak értelmét, de a Rómából, Párizsból, Madridból küldött képeslapok megnyugtatták: a videokonferenciás munkahely, meg az amerikai kutatói ösztöndíj már csak olyan jószág lehet, ami sok pénzt fial. De meg is érdemlik a fiúk, derekasan tanultak mindig, szinte falták a tudományt.

- Csak úgy ragadt agyukba a verseknek minden sora, történelmi évszám, meg a számtanos matematika – magyarázta az öregember a kocsmapultnál, ha nagy ritkán megkínálták a kérdéssel: oszt a fiai, János bátyám, miként funkcionálnak a messzi Budapesten?

Ilyenkor aztán az ábécéskönyvnél kezdte a meséjét, újra felidézhetette a kitűnőre sikeredett érettségiket, a jó pesti állásokat, és persze a cégalapításokról sem feledkezett meg.

Mert hogy a fiúk leveleiből az is kiderült, érdekeltségeik, így írták, száma nem csekély.

- És ha apám egyszer megüti a lottón a főnyereményt, föltétlenül veselkedjék neki a tőzsdének, majd mi segítünk.

Ezt a viccnek szánt mondatot János, a kisebb fia biggyesztette egy rövid levél aljára. Talán két éve már ennek, de az öregember nem tudott rajta nevetni.

Horváth János István, akinek ősei talán tenger hosszan elnyúló partjáról hajók vitorláit lesték, és olyan nyelven beszéltek, amit nemhogy ő, de már nagyapja sem értett volna meg, felesége halála óta nem érezte hogyan is feszült az arcon a bőr, mosolygás közben. Asszony nélkül kiürül az élet, magányos férfinál tehetlenebb jószágot nem teremtett még az Úr a Földre – suttogták a háta mögött, és ilyen igazsággal szemben hogyan is állhatna le vitázni. Azt is visszahallotta, amikor a fiait bántották. Dölyfös, fővárosi, úri népeknek gúnyolták a két Horváth fiút, olyan pökhendi fajtának, akik hagyják, hogy az apjuk tíz éve nem meszelt házban, falból kikorhadt ablak mögött ágyazzon magának.

- Sárba ragadt a lelketek, irigy, buta parasztok. A fiaim, ugyan minek maradtak volna itt? A jó élet nem krumpliföldön terem – lökte ki száján a szót mogorván, és talált számtalan mentséget arra, miért nem tudnak ellátogatni hozzá a fia. Miközben azt remélte, a templom egyhamar nem dől össze, mert akkor még az úristen se jön ide vendégségbe

- Gondolja, apám, hogy a cégem hatvanmilliós nyeresége, az csak úgy magától jött? Éjszakákig gyúrtem magam minden egyes fillérért – hallgatta János fia panaszát, amikor egyszer a postáról megkockáztatott egy telefonhívást. István doktori disszertációt említett, meg valami pójécsdít, ami úgy zuhant ki az öregember agyából, mint a vebszájd, az ímél, a fájl, meg a

pendrájv, amikről a szomszéd gyerekei vitatkoznak, iskolából hazafelé.

- Talán, ha én is többet tanultam volna. Ha nem markol annyira a föld, meg a jószág. Akkor talán ezt a világot is megérteném – lökte be mérgesen a kertkaput.

De dühe másnapra már elpárolgott, hiszen egy nap csupán, és kilencen állják körbe a karácsonyfát.

- Két fiam, két menyem, négy unokám jön, ki ne spórolja a húst a töltött káposztából – magyarázta Jolánnak izgatottan. A szomszédasszony meg csak markolászta a kezét – ne izguljon, János bácsi, megígértem, kemencében sült kenyér is kerül az asztalra. Végül csak találtam olyan öregasszonyt, Kovács Rozálnak hívják, aki megsüti magának. Forrón hozom, Istvánka, Jánoska kezét is megsüti, karácsonyfa tövében viháncolnak majd az unokák – csapott kötényére Jolán, az öregember meg a kamráig ballagott, nehogy már ez a nagyszájú asszony meglássa a könnyeit.

- Csak az úton vigyázzanak, havat, jeget jósolnak – motyogta az öreg, amikor már azt hallgathatta a rádióból, a szentestére való tekintettel holnap korábban zárnak az üzletek, a nagyvárosi tömegközlekedés pedig már délután leáll. Amikor Jolán megjött a kenyérral – na, mit mondtam, csak úgy forr benne az élet, nevetett az asszony –, már régen kihízott öltönyében nyitott ajtót. És büszkén mutatott körbe a házban: nyolcvan leszek pár nap múlva, ebből majd hetvenet végigdolgoztam, a padlóssöprést túléltem, a téesz szervezésekor irgalmatlanul elverték, asszonyomat már tíz éve elsirattam, de lássa, Jolán, milyen katonásan rendet raktam?

Hívta a postást is – ugyan, Gáborkám, nézzen körül nálam, dicsérje az egész utcát, mert hatan is segítettek nekem. Meg aztán csak lecsúszik majd egy kupicával, és a sósból is markolhat, a sült húst sem dugom el maga elöl. De a postás

csak bámult ki az üvegablakon, úgy tűnt, kerek feje talán még bele is szorult az apró részbe. Hivatalos hangon lökte az öregember elé:

- Küldeménye érkezett János bátyám, itt írja alá.

- Küldemény? Levél ez csupán... – forgatta az öregember a papírost, és keményen szidta az ujjait. Mind megalondult, remegett, mint a melegen hagyott kocsonya, amikor megpróbálta föltépni a borítékot.

„Édesapám, már meg ne haragudjék, de az utolsó pillanatban csak összekuszálódott az életünk, nem tudunk utazni. Ezért is rohan magához ez az üzenet, még hozzá sürgösségi felárral, ne várjon hiába. Ausztriából majd küldünk lapot, ezen a télen az Alpokban próbáljuk ki az új síléceket. Kívánunk magának boldog karácsonyt. Istvánék is üdvözlnek, ez a kis pénz meg aranyozza be az ünnepét. Jolánka néni majd elmondja, mit is kezdjen vele – böngészte az öregember János fia sorait, amikor egy százeurós csúszott a tenyerébe.

- Ejnye, de gavallérok a gyerekei! Lássá, János bátyám, ők már olyan uniósan gondolkodnak – csettintett a postás, és intett: lehet tovább lépni, mások is várnak a sorukra.

- Száz euró? Hát ez meg miféle pénz? – folyt ki minden erővel a pár szóval Horváth János István száján, és úgy érezte, mintha kő zuhant volna a mellére. Irtóatosan nagydarab szikla lehet ez – lihegett -, súlya szívemig nyom minden bordámat, mire hazaérek – motyogta a mögötte állóknak, kalapot emelt, további szép napot kívánt.

Horváth János Istvánt Jolánka találta meg karácsony másnapján, a padláson.

- Bordáinak semmi baja nem volt, egy varrás se gyűrődött zakóján. Arcáról is eltűntek a ráncok, csak nyelve hegye ne lógott volna ki. De hát az akasztott ember már csak ilyen, veres a feje, vér szorult bele, nyakcsigolyája törik, de fájdalmat nem

érez, mert eszméletét rögvest elveszíti. Vagy nem jól mondom? – kérdezte Jolán a boltban.

– Ám az asztalt még megterítette, mielőtt végzett magával. És tudják mi volt a tál helyén? Hát a kenyér. Bárki megszeghetné, friss az még ma is. Csak az tudnám, miért dugott alá az öreg egy százeuróst? – fordult el a bolt pultjától Jolán. Kocsmához bicegett, arca pirult a december hidegében, torkából rekedten szaladt ki a szó:

- János bátyám fröccsét lötyyinthetik a padlóra, ő már az újesztendőben angyalokkal koccintja össze a poharát – kiabálta. És később több szentre is megesküdt: a falu fölé, azon a napon hatalmas, cipókat formázó felhőket sodort a szél. De egyetlen szóval sem említette, hogy Marika, a kövér boltos asszony, akit arra kért a pap, mossa le a holtat, mielőtt naftalin szagú ünneplőbe öltöztetik, milyen vad dühvel szakította szét a Pestről küldött százeuróst, hogyan kurvázta le ezt a szemét világot, amikor a papírpénz tépett rongyain ugrált.

Jolán meg csak állt az udvaron, és nézte a nyári konyha ajtaját, hátha kinyílik, és kibiceg rajta Horváth János István, szuszogósan ejtve kövér fenekét a hokedlire, és mosolyogva fújja felé a szót:

- Oszd a cigimet meggyújtaná-é Jolán? Ahogy szokta, ügyes kézzel rejtve a lángot a szél elől. Mert tudja, mondhatnak bármit a doktorok, egy slukk, a csillárfényt másoló parázs, na, az bizony aranyozott öröm az én életemnek.